

UDK 238 (100)

Stručni članak

RUDI PALOŠ

**"KATEKIZAM
KATOLIČKE CRKVE".
U OČEKIVANJU
HRVATSKOG PRIJEVODA**

Sažetak

7. prosinca 1992. papa Ivan Pavao II svečano je u Rimu predstavio talijansko izdanje "Katekizma Katoličke Crkve". Objavljeni su i prijevodi na velike svjetske jezike, a u pripremi je i hrvatsko izdanje. U povijesti je sve do prošle godine "Tridentski katekizam" bio jedini *sveopći* katekizam. Sastavljanje i izrada novog *sveopćeg* katekizma predloženi su i prihvaćeni za vrijeme Sinode biskupa 1985. godine prigodom XX. obljetnice zaključenja II. vatikanskog sabora. Papa Ivan Pavao II. ustanovio je u tu svrhu posebnu Komisiju koja je u šest godina rada pripremila tekst novog "Katekizma Katoličke Crkve". Složena je problematika vezana uz pitanje *naslovnika*: ako je to knjiga namijenjena prvenstveno biskupima, zašto je onda tako opširna i zašto se tada uopće zove "Katekizam"? Objavljeni tekst "Katekizma Katoličke Crkve" nastojao je uvažiti mnoštvo u međuvremenu pristiglih opaski i prijedloga te se predstavlja kao *sažetak* katoličke vjere, namijenjen prvenstveno biskupima i sastavljačima mjesnih katekizama, ali i svim ostalim članovima Božjega naroda. Sadržaj je, po uzoru na "Tridentski katekizam", podijeljen na *četiri dijela*: Vjerovanje, Sakramenti, Zapovijedi, Molitve. Autor zaključuje: "Katekizam Katoličke Crkve" jest *katekizam*, ali nije i *jedini* katekizam Katoličke Crkve: treba ga širiti, proučavati i čitati, ne umanjujući ali i ne uvećavajući njegovu ulogu, svrhu i značenje, a to su prije svega produbljenje, učvršćenje i rast u vjeri.

U očekivanju hrvatskog prijevoda

U posljednjem broju "Kateheze" za 1992. godinu objavljeno je nekoliko priloga o novom Katekizmu Katoličke Crkve (KKC).¹ Nakon što je KKC dobio službeno Papino odobrenje 25. lipnja 1992. i nakon što je papa 11. studenoga 1992. potpisao Apostolsku konstituciju "Fidei depositum" ("Čuvati dar vjere je poslanje koje je Gospodin povjerio svojoj Crkvi...") kojom odobrava konačni tekst za tiskanje, Katekizam je svečano predstavljen javnosti 7. prosinca 1992. i do danas je objavljen na svim većim svjetskim jezicima, a u pripremi su i mnoga druga izdanja, među njima i hrvatsko.² Svako dosad objavljeno izdanje privuklo je i veliku pažnju javnosti: tom se knjigom bave novine, televizijske i radio postaje. A kako i ne bi! Novinari nalaze mogućnost objavljivanja bombastičnih naslova, npr. u svezi s tekstom o smrtnoj kazni (usp. KKC 2266-2267), a statističari i knjižari u čudu gledaju na taj *bestseller* i "izdavački fenomen stoljeća"³: ta to je knjiga koja se prodaje u stotinama tisuća primjeraka u samo nekoliko tjedana! Tiskaju se nova izdanja u velikom, malom ili džepnom formatu, a i cijena im je vrlo popularna.

Riječ je dakle o višestruko zanimljivoj knjizi. Jasno je da ona privlači pažnju i na drugim stranama: za nju se zanimaju teolozi i katehitičari, biskupi i svećenici, redovnici i laici, sav Božji puk i mnogi koji sebe ne smatraju ni katolicima ni kršćanima, štoviše i oni koji za sebe javno govore da ne pripadaju nijednoj vjeroispovijesti. Različiti su razlozi koji svakoga od njih potiču da posegne za tom knjigom. Često je riječ ne samo o znatiželji nego i o iskrenoj želji da se potraži konkretan odgovor na konkretno

1 Usp. "Kateheza" 14(1992)4, 41-62.

2 Prvo je objavljeno i predstavljeno francusko izdanje (16. studenoga 1992), koje je privuklo ogromnu pažnju sredstava crkvenog i javnog pripočavanja i zbog same činjenice da je izdano i predstavljeno javnosti prije službenog Papinog predstavljanja (talijanskog) teksta KKC. Nedugo zatim uslijedilo je objavljivanje talijanskog, španjolskog, portugalskog, njemačkog i engleskog izdanja. Za tzv. tipsko izdanje navodi se neprestano latinski tekst, premda je taj tekst još uvijek u pripremi. Hrvatsko je izdanje također u pripremi i prema određenim najavama, trebalo bi biti uskoro objavljeno, tj. tijekom siječnja 1994. Usp. TAJNIŠTVO HBK, *Očekujemo Papin dolazak. Priopćenje za tisak s redovitoga jesenskog sabora Hrvatske biskupske konferencije u Splitu*, u "Glas Koncila" 32(1993)43 [24. listopada 1993.],5.

pitanje o kršćanstvu, Katoličkoj crkvi i vjeri.⁴ Kao što se moglo i očekivati, odluka o pripremi i objavljivanju *KKC-a* bila je razlog i povod mnogim komentarima, objavljenim u stručnim i popularnim katehetskim, teološkim, crkvenim i inim glasilima. U njima je izrečena riječ pohvale, neslaganja ili odbacivanja, odobravanja i sumnje ili produblivanja pojedinih ideja i misli. Radi pojednostavlivanja, mogla bi se razlikovati mišljenja i ideje u svezi s pretpoviješću i poviješću nastanka *KKC-a* te razmišljanja o *KKC-u* kao takvom, pogotovo nakon njegova objavljivanja, dakle studije i promišljanja o objavljenom tekstu *KKC-a* promatranom iz raznih vidova.

1. Opći katekizam u povijesti Katoličke crkve

Kad danas govorimo o katekizmu, često nismo ni svjesni o koliko je zamršenoj problematici riječ. Počnimo npr. od značenja same riječi: što se misli kad se kaže "katekizam"? Za nekoga to odmah znači *knjiga* iz vjeronauka, drugi će biti još konkretniji pa će reći da je to *knjiga koja se sastoji od unaprijed napisanih pitanja i odgovora koje treba naučiti napamet*, netko treći će opet reći da je to *knjiga koja sadrži sažetak našega vjerovanja*, a netko će možda, nakon više desetljeća sustavne ateizacije, ostati zatečen ne znajući što da zapravo odgovori. Ipak, vrlo je vjerojatno da će bar nagađati da je to *knjiga koja ima neke veze s Crkvom*.

U određenim razdobljima povijesti u nekim je zemljama katekizam označavao ili još uvijek označava prije svega vjeronauk, pa se tako nije govorilo "*Idem na vjeronauk*", nego "*Idem na katekizam*". Nas ovdje međutim posebno zanima katekizam kao knjiga, napose otkada i u kojem obliku postoji, kako bismo ga mogli što jednostavnije i svrsishodnije dočekati i prihvatiti, ali se i zrelo i odgovorno služiti jednim od najnovijih i svakako jednim od najkomentiranih katekizama našega vremena. Riječ je naravno o *Katekizmu Katoličke Crkve*.

Iako se u povijesti govori o katekizmi-ma Crkvenih Otaca i premda se riječ "katekizam" kao naslov nekog djela crkve-

nog autora koje sadrži sažetak bitnih istina kršćanske vjere i morala spominje prvi put 1357. godine,⁵ ipak se tek od kasnoga sred-

3 *Editoriales. Catecismo Universal, ¿misión imposible?*, u "Razon y fe", Tomo 227(1993),134-136, ovdje 135. Autor (glavni urednik časopisa?) spominje da je francusko izdanje već do Božića 1992. bilo prodano u 500.000 primjeraka! Glavni izdavač talijanskog izdanja je vatikanska izdavačka kuća "Libreria Editrice Vaticana". Talijansko izdanje *KKC* tiskano velikim slovima prodaje se po 30.000 lira, malo džepno izdanje po 25.000, a cijena je posebnog izdanja što se prodaje po novinskim kioscima uz moto "*KKC* u svaku kuću i obitelj" više nego populama - 20.000 lira. Slične su cijene i drugim izdanjima na velikim svjetskim jezicima. Njemačko izdanje stoji npr. 35 DM, a englesko popularno izdanje 15 \$ USA. I to je dokaz da je riječ o visokotiražnom izdanju namijenjenom milijunskoj publici: španjolsko je izdanje osim Španjolskoj namijenjeno i gotovo svim zemljama Srednje i Južne Amerike. Uostalom, u Italiji je *KKC* u samo šest mjeseci nakon objavljivanja prodan u zaista izvanrednom broju od 400.000 primjeraka! Usp. G. COLZANI, *Il catechismo della Chiesa cattolica*, u "Il Mulino" 42(1993) 347,498-507, ovdje 498.

4 Prema jednom sociološkom proučavanju, čitatelji *KKC-a* mogu se razvrstati u četiri skupine: a) publika Ivana Pavla II; b) tradicionalisti, koji se raduju "novom" katekizmu u svjetlu Tridentskog katekizma; c) napredni katolici, koji se žele svrstati u nova strujanja unutar Crkve; d) "prigodni" katolici, koji bi željeli napokon biti sigurni: da li da nastave živjeti svoj život i svoje poimanje vjere unutar ili izvan katoličke vjere. Usp. *Editoriales. Catecismo Universal, ¿misión imposible?*, nav. čl., str. 135.

5 Te godine nadbiskup Yorcka Thoresby izdaje knjigu koju naslovljuje *The Lay Folks Catechism*. Međutim, već za Novi zavjet i za propovijedanje Isusa Krista mnogi ističu da je to prvi katekizam. Među Crkvenim ocima prvih stoljeća poznate su ne samo njihove kateheze, nego i djela kojima se pridaje značenje katekizma, kao što je to npr. *Enchiridion* sv. Augustina (usp. "*Enchiridion ad Laurentium de fide, spe et caritate*", *Corpus Christianorum, series latina*, t. XLVI, Aurelii Augustini Opera, Pars XIII, 2, str. 49-114). Obraćajući se svom prijatelju Laurenciju, Augustin sažeto izriče kako treba štovati Boga i kako Pisma mogu pomoći čovjeku u otkrivanju prave istine (usp. "*Retractationes*" 2,63). Na početku Augustin objašnjava da želi pisati o vjeri, nadi i ljubavi, ali je najviše prostora posvetio prikazu sadržaja vjere. Veliko je značenje za katekizamsku literaturu i za raspored katekizamske građe imao i sv. Toma Akvinski, naročito njegove korizmene propovijedi što ih je održao 1273. godine u Napulju. Tu sv. Toma izlaže tri stvari koje su potrebne čovjeku za njegovo spasenje: što vjerovati (Simbol vjere, Vjerovanje); što željeti (tumačenje Očenaša) i što činiti (dvije zapovijedi ljubavi i deset Božjih zapovijedi). Usp. THOMAS DE AQUINO, *Opuscula varia*, vol. I, *In duo praecepta caritatis et in decem legis praecepta expositio*, Paris, Vivés, 1889. O tim korizmenim katehetskim nagovorima u crkvi sv. Dominika u Napulju vidi više u: A. ETCHEGARAY CRUZ, *Storia della catechesi*, Rim, Ed. Paoline, 1983, str. 176-183.

njeg vijeka, točnije od XVI. stoljeća, može govoriti o katekizmima u današnjem smislu riječi, tj. kao o knjigama koje imaju za cilj "pregledno, organsko i cjelovito predstavljanje poklada vjere"⁶ i kojima je zadatak *uvoditi u vjeru, poučavati u vjeri* i biti ujedno "usmjerenje", tj. *pravilo vjere*. Tada su najpoznatiji, iako ne i prvi, sastavljači katekizama bili M. Luther kod protestanata i P. Kanizije kod katolika.⁷ Poslije njih su se mnogi drugi kršćanski pisci, s manje ili više uspjeha, sve do najnovijih dana prihvaćali nimalo lagana zadatka sastavljanja katekizama za različite uzraste i staleže. Među nebrojenim katekizmima koji su tako do danas objavljeni širom svijeta posebno mjesto i uloga pripadaju tzv. *Rimskom katekizmu*, tj. katekizmu što ga je papa Pio V. svečano proglasio 1566. godine. Jedan od glavnih sastavljača toga katekizma objavljenog po izričitoj želji (11. studenoga 1563) biskupa okupljenih na Tridentskom saboru (1545-1563) bio je sv. Karlo Boromejski, milanski kardinal.⁸ Katekizam je bio namijenjen u prvom redu župnicima - puni naslov glasi "*Catechismus ex decreto Concilii Tridentini ad parochos*" - "*Katekizam po nalogu Tridentskog sabora za župnike*" - i prvi je katekizam koji se uistinu može smatrati *sveopćim*, što znači da ga je papa proglasio i odobrio za cijelu Katoličku crkvu i da je bio predviđen za širenje i upotrebu u svjetskim razmjerima. "*Rimski katekizam*" ima četiri dijela: *Vjerovanje, sakramenti, Božje zapovijedi* i *molitva*. Posebnošću svoga nastanka, autoritetom proglašavanja i mnogobrojnim pretiscima ostavio je neizbrisiv trag u povijesti Katoličke crkve, iako, kao što je već rečeno, nije bio pripravljen za izravnu katehizaciju, tj. za kršćanski puk.⁹

Novija povijest bilježi nekoliko pokušaja objavljivanja *novoga sveopćeg* katekizma za Katoličku crkvu. Čini se da je tome bio najbliži *Katekizam pape Pia X*, objavljen početkom ovoga stoljeća, tj. 1912. godine u Italiji. Međutim, unatoč velikoj popularnosti i brojnim izdanjima ne samo u Italiji, u ovom se slučaju ipak ne može govoriti o *sveopćem* katekizmu, nego prije svega o *jedinstvenom i općem talijanskom katekiz-*

mu.¹⁰ Između dva svjetska rata bilo je više nagovještaja o skorom sastavljanju i objav-

- 6 *Der Weltkatechismus 1992. Interview mit Weihbischof Dr. Christoph Schönborn, Wien*, u "Christlich-pädagogische Blätter", 105(1992)6, 306-309. Usp. i W. LANGER, "Katekizam", u: M. PRANJIC (ured.), *Religijsko-pedagoško katehetski leksikon*, (u daljnjem tekstu citirano kao RPKL), Zagreb, Katehetski salezijanski centar, 1991, str. 353-355.
- 7 Luther je napisao *Mali i Veliki katekizam* (1529) u kojima, potaknut prije svega didaktičkim razlozima, tumači što kršćanin treba činiti (Deset Božjih zapovijedi), znati (Vjerovanje, vjera) i na koji će način to postići (Očenaš, molitva). Isusovac Kanizije piše također nekoliko katekizama, od kojih je najpoznatiji Veliki katekizam, tj. *Summa Doctrinae Christianae per quaestiones tradita et captum rudiorum accomodata*. Taj se *Sažetak kršćanskog nauka* sastoji od 59 pitanja i odgovora, koji po svom ustroju odgovaraju sljedećoj shemi: 1. MUDROST (vjera, simbol vjere, Očenaš, Zdravomarijo, Ljubav, Božje i crkvene zapovijedi, sakramenti); 2. PRAVEDNOST (stvari koje treba izbjegavati i stvari koje treba prakticirati). Usp. priloge u RPKL: E. PAUL, "KANIZIJE, Petar" (str. 294-295) i ISTI, "LUTHER, Martin" (str. 421-423). Opširnije o tome vidi npr. u P. BRAIDO, *Lineamenti di storia della catechesi e dei catechismi. Dal "tempo delle riforme" all'età degli imperialismi (1450-1870)*, Leumann (Torino), Elle Di Ci, 1991, str. 43-65.
- 8 K. Boromejski bijaše na čelu Komisije za izradu "Rimskog katekizma". Ostali članovi Komisije bijahu: Muzio Calini (Mucije Kalinić?), zadarski nadbiskup, Leonardo De Marini (dominikanac, nadbiskup Lanciana) i Egidio Foscarini (dominikanac, nadbiskup Modene). Tajnik Komisije bijaše Francisco Foreiro, dominikanac, propovjednik na portugalskom kraljevskom dvoru.
- 9 Usp. L. RESINES, "Katekizam rimski", u: RPKL, str. 358-359. Vidi također P. BRAIDO, *nav. dj.*, str. 66-74. Što se tiče povijesti i rasprava o sveopćem katekizmu, od Tridentskog sabora do naših dana, nezaobilazna je i napose aktualna povijesna studija o ideji i pripremanju općeg katekizma od Tridentskog sabora (1545-1563) pa sve do Posebne sinode biskupa prigodom XX. obljetnice II. vatikanskog sabora (1985). Usp. M. SIMON, *Un catéchisme universel pour l'Église catholique. Du Concile de Trente à nos jours*, Leuven, Presses universitaires, 1992. Autor započinje svoje djelo temeljnom analizom Rimskog katekizma i ozračja u kojemu je nastao, a nakon toga prikazuje ideje, prijedloge i nesuglasice u svezi sa sveopćim katekizmom isprva na Prvom (1869-1870) i Drugom vatikanskom saboru (1962-1965), a zatim i s obzirom na najnoviju ideju izraženu na spomenutoj Sinodi biskupa i tijekom njezina ostvarivanja sve do objavljivanja novog "Katekizma Katoličke Crkve".
- 10 Usp. U. GIANETTO, "Katekizam Pija X", u: RPKL, str. 356-358; L. NORDERA, *Il catechis-*

ljivanju *sveopćeg* katekizma, ali ta ideja, kao što je dobro poznato, nikad nije bila provedena u djelo.¹¹ Ostaje dakle činjenica da su u povijesti Katoličke crkve poznata samo *dva sveopća katekizma*: onaj *Tridentski* i ovaj novi, prošle godine objavljeni.

2. Izrada i priprema "Katekizma Katoličke Crkve"

Zamisao o *sveopćem* katekizmu nije dakle nova i ne potječe od jučer. To sve treba imati na umu želi li se uopće pristupiti razmišljanju o svrsi i značenju najnovijeg *sveopćeg katekizma*, a isto tako i da bi se što trezvenije moglo promatrati bilo *KKC* kao takav bilo razne komentare i primjedbe s njime u vezi.

Ideja o sastavljanju i objavljivanju *sveopćeg* katekizma za naše vrijeme, zapravo za XXI. stoljeće, na znakovit se način javila i bila prihvaćena za vrijeme Izvanredne sinode biskupa održane u Rimu 1985. godine, prigodom 20. obljetnice završetka II. vatikanskog sabora. Prvi koji je predložio sastavljanje takvog katekizma bio je bostonski kardinal Law, zatim mu se pridružio biskup Ruhuna iz Burundija. Ideja je napokon podržana većinom glasova sinodalne asambleje, a kao jedan od važnih sinodalnih zaključaka istaknuo ju je i Ivan Pavao II. u svom završnom govoru na kraju Sinode, 7. prosinca 1985. Nedugo zatim ustanovljena je i posebna *komisija* za sastavljanje i pripremu *sveopćeg* katekizma.¹² Ne treba se dakle čuditi da taj katekizam neki nazivaju i *katekizmom II. vatikanskog sabora*, iako to nije u potpunosti istina, budući da je *KKC*, kao što je već rečeno, zapravo katekizam zasnovan i u konačnici, nakon intenzivnog šestogodišnjeg rada, objavljen upravo po želji Sinode biskupa iz 1985. Pa ipak, "Tridentski je katekizam vrlo često bio citiran kao primjer za sveopći katekizam što ga je tražila izvanredna sinoda biskupa 1985. godine. Novi će katekizam biti za II. vatikanski sabor ono što je *Catechismus ad parochos* bio za Tridentski. Može se samo nagađati kakav bi bio pristup da je taj zaključak bio odobren na II. vatikanskom saboru i da je rad bio povjeren

stručnjacima koji su prisustvovali Saboru. Vrlo je vjerojatno da bi to bio dokument koji bi se u mnogo čemu razlikovao od *sveopćeg* katekizma koji se sada sastavlja,

mo di Pio X. Per una storia della catechesi in Italia (1896-1916), Rim, LAS, 1988. Usp. i hrv. prijevod: *Veliki katekizam proglašen od sv. Pija X*, Split, Verbum, 1992.

- 11 Da nije bila riječ samo o nekoj ideji, potvrđuju i razni napisi po novinama i stručnim katehetskim časopisima, često u obliku kratkih priopćenja-vijesti, o pripremama pape Benedikta XV. za izdavanje i objavljivanje novoga *sveopćeg*, svjetskog katekizma. Austrijsko katehetsko društvo, podružnica Salzburg, s time je u svezi zamolilo austrijske biskupe da se poradi kako bi se u pučkim školama i dalje smio upotrebljavati austrijski katekizam što ga je izradio W. Pichler (usp. *Weltkatechismus*, u "Katechetische Blätter" [=KB], 43(1917)12,565), dok H. Mayer ističe praktične i teoretske razloge u korist takvog katekizma, ali ujedno upozorava i na ograničenu praktičnost takvog pothvata, koji uvijek treba ostaviti konkretne pojedinosti mjesnim Crkvama, primjećujući da normativnost *Općeg* katekizma mora biti ograničena na sadržaj i na bitne crte po kojima je oblikovan (usp. H. MAYER, *Weltkatechismus und Katechetik*, u *KB*, 44(1918)2/3,49-62). Nešto kasnije i K. Raab, (*Der Weltkatechismus*, u *KB*, 57/1931/5, 225-234), imajući pred sobom katekizam kard. Gasparrija od 1930. (*Catechismus Catholicus*, Cura et studio Petri Cardinalis Gasparri Concinnatus, Rim, 1930), ističe njegove pozitivne strane, mogućnost primjene za katehezu djece (II. r. osn. šk.) i predstavlja njegov sadržaj, ali i napominje da bi taj katekizam mogao poslužiti tek kao okvirni katekizam za pojedina područja i zemlje. Osim toga, s metodičke strane Raab drži da je prošlo vrijeme katekizama koji se sastoje od unaprijed pisanih pitanja i odgovora. Usp. i druge članke objavljene u "Katechetische Blätter" na temu *općeg* katekizma: *Einheitskatechismus für die ganze Welt*, 43(1917)6, 279; *Ein Weltkatechismus*, 43(1917)7/8, 357-358; *Zur Weltkatechismus-Frage*, 46(1919)3/4, 148-149; *Weltkatechismus*, 54(1928)2/3, 131; *Weltkatechismus-Entwurf?*, 56(1930)12, 570; *Der Weltkatechismus*, 57(1931)5, 225-234.
- 12 Komisiju su sačinjavali: kardinal J. Ratzinger, prefekt Zbora za nauk vjere i predsjednik Komisije; kard. W. Baum, prefekt Zbora za katolički odgoj; B. F. Law, nadbiskup Bostona; S. Lourdasamy, prefekt Zbora za Istočne Crkve; J. Tomko, prefekt Zbora za evangelizaciju naroda; A. Innocenti, prefekt Zbora za kler; J. Stroba, nadb. Poznana (Poljska); D. N. Edelby, nadbiskup Alepa (Sirija) i G.-P. Noujeim; H. S. D'Souza, nadb. Kalkute (Indija); D. Izidor de Souza, nadb. koadjutor Cotonoua (Benin); J. P. Schotte, generalni tajnik Sinode biskupa; F. S. Benitez Avalos, biskup Villaricae (Paragvaj). Osim toga postojao je i

budući da je duh šezdesetih bio drugačiji od onoga osamdesetih godina, kao što su i naglasci kojima je davao prednost Pavao VI. bili drugačiji od onih Ivana Pavla II."¹³ Međutim, i u ovom slučaju može se pojava *KKC-a* objasniti i kao još jedan od napora kojima je cilj nastavak odnosno produbljivanje obnove započete II. vatikanskim saborom.¹⁴ Naime, treba prije svega razjasniti da li je ta obnova već završena ili nije. Budući da je sasvim očito da obnoviteljski proces započet II. vatikanskim saborom još nije dovršen i da naprotiv nailazi na ozbiljne zapreke i razne oblike "kočenja", normalno je da jedna takva knjiga ne ponavlja nego na stvaralački način preriče te iznova iznosi nauku i duh II. vatikanskog sabora kako bi odgovorio zadaći koja mu je povjerena, tj. "obnovi na koju Duh Sveti neprekidno zove Crkvu Božju, Tijelo Kristovo, hodočasnicu prema svjetlosti Kraljevstva bez sjena".¹⁵

3. Neke primjedbe u svezi s idejom i nacrtom *Katekizma Katoličke Crkve*

Odmah nakon Sinode biskupa 1985. godine, odnosno kada je postalo jasno da se ozbiljno razmišlja o sastavljanju i pripremi novog *sveopćeg* katekizma za sveukupnu Katoličku crkvu, pojedinci i skupine, osobito teološki i katehetski stručnjaci i, sasvim jasno, sâmi biskupi, kao budući prvi naslovnici te knjige, izražavaju svoja mišljenja, osobno ili na zajedničkim skupovima.

3.1. Pitanje naslova

Mnoga su se pitanja javila u svezi s predloženim naslovom već tijekom priprema i izrade teksta. Ako se naime kaže *Katekizam za sveopću Crkvu*, onda bi to ujedno moglo značiti da su se katolici složili što to znači biti *svjetska* Crkva. Osim toga, govoriti o *svjetskom, sveopćem* katekizmu, u vrijeme kad Crkva prestaje biti eurocentrična i postaje *planetarna, policentrična*, moglo bi ujedno biti i znak kratkovidnosti i stvaranja iluzija.¹⁶

3.2. Primjedbe u svezi s ustrojstvom i metodologijom

Često se i s raznih mjesta postavljalo pitanje ustroja *KKC-a* ukoliko su prethodne sheme,

prema nekim autorima, previše naglašavale "količinsku" puninu sadržaja vjere, ne vodeći dovoljno računa o načelu "hijerarhi-je istina". Osim toga, pitali su se drugi, hoće li ta knjiga biti "sredstvo poučavanja" ili "dokument vjere", a sve to opet u svezi s neizostavnom zadaćom inkulturacije. Drugim riječima, postavlja se pitanje treba li na suvremenu krizu religije gledati prvenstveno kao na krizu nauka ili kao na krizu kršćanstva, pojedinaca i institucije te njihove prakse.¹⁷ Nije naodmet podsjetiti da

---

Redakcijski odbor (J. Estepa Llaurens, J. Honoré, A. Maggiolini, J. Medina Estevez, E. E. Karlic - paragvajski biskup, podrijetlom Hrvat!, D. Konstant, W. Levada, J. Corbon), *Tajništvo* (A. Bovone, C. Schönborn, R. Martinelli, A. O. Fernandez) i *Izdavačka komisija* (G. Lajolo, predsjednik; J. P. Schotte, A. Lauro, R. Martinelli, N. Suffi, A. Maggiotto).

- 13 B. L. MARTHALER, *Il genere 'catechismo'. Passato e presente*, u "Concilium" 25(1989)4,56-68, ovdje 67-68. Tome kao nadopuna zanimljivo je prisjetiti se i drugačijih mišljenja. Naime, odluka sinodalnih otaca može se promatrati kao dio "nedovršenog dnevnika" II. vat. sabora. Osim toga, šezdesete se godine promatraju i kao godine teološkog liberalizma, koji danas više nije aktualan pa stoga treba učiniti novi napor kako bi se promatralo II. vatikanski sabor u sklopu cjelokupne predaje. Katolicizam treba osim toga nastojati postići ne samo određeno nutarnje jedinstvo, nego i, u određenoj konkretnoj mjeri, i zajedništvo u katehezi, zakonodavstvu, simbolima i ministerijalnom služenju. Usp. W. J. LEVADA, *The Catechism for the Universal Church*, u "The Living Light" 26(1989)3,199-209, ovdje 201.
- 14 Usp. L. SCHEFFCZYK, *Der "Katechismus der katholischen Kirche" unter theologisch-zeitgeschichtlichem Aspekt*, u "Forum katholische Theologie" 9(1993)2,81-96. Scheffczyk nadalje podsjeća (str. 83), pozivajući se na H. Jedina (*Geschichte des Konzils von Trient, IV/2*, Herder, Freiburg, 1975, str. 238), da ni "Rimski katekizam" nije bio napisan jednostavnim iznošenjem materijala prikupljenih na Tridentskom saboru, nego je bio plod sastavljača, teologa tomističkog usmjerenja.
- 15 IVAN PAVAO II, Apostolska konstitucija "Fidei depositum" za objavljivanje KATEKIZMA KATOLIČKE CRKVE sastavljenog nakon II. vatikanskog ekumenskog sabora, br. 4.
- 16 Usp. B.L. MARTHALER, *Editor's Foreword. A Catechism for a Multi-Cultural Church?*, u "The Living Light" 26(1989/90)3,197-198.
- 17 Usp. J. B. METZ, - E. SCHILLEBEECKX, *Catechismo universale o inculturazione?*, u "Concilium" 25(1989)4,15-19. Ovaj je članak zapravo "Uvodnik" odnosno "Riječ urednika" za tematski broj toga poznatog teološkog časopisa, koji je

katekizmi modernog vremena općenito nastoje voditi računa o *teološkim* i *pedagoškim* načelima.¹⁸ Oni su ujedno i knjiga koja nastoji ostvariti *susret triju svjetova*, ukoliko u njima dolazi do izražaja svijet Crkve (religija), svijet kulture i poduke te svijet građanskog, ekonomskog i političkog društva.

U početku dobro zamišljena, *dijaloška metoda* izlaganja katekizamske građe (učitelj pita, učenik odgovara) s vremenom se toliko izmijenila da je predstavljala svoju suprotnost pokazujući nedostatke upravo na pedagoškom planu (unaprijed formulirana pitanja i *odgovori*): nije se više ispravno razlikovalo koje mjesto pripada onome što treba *znati* od onoga što treba *vjerovati*, tj. naglasak je često bio stavljen isključivo na ispravnost organiziranog i kontroliranog *znanja* gotovo potpuno zanemarujući ili u svakom slučaju ne dajući dovoljno prostora i mjesta za *životno ispovijedanje* vjere. Ispravni postupak tzv. *crkvene ravnoteže* uključuje stavljanje u međuodnos triju sastavnica, a to su: "Božja riječ koja se izriče u Crkvi - Pismo, predaja, učiteljstvo - svojom normativnom dimenzijom; osobni identitet vjernika, što ga on živi u zajednici s ljudskom skupinom i u kulturi u kojoj izražava svoju vjeru; susret, suočavanje-zajedništvo s drugim aktualnim izričajima te iste vjere."¹⁹ Postavlja se dakle i pitanje koliko jedna knjiga, tj. *jedan* katekizam može biti sveopći, dakle tako inkulturiran da u sebe uključuje konkretnu životnu situaciju i kulturu naslovnika: vjera naime neizostavno uključuje sasvim određeno *iskustvo, praksu*, a oni su opet sami po sebi ukorijenjeni u određenoj kulturi.²⁰ Netko drugi postaviti će međutim pitanje načina predstavljanja građe u *KKC*: heterogenost navedenih citata, pouka i navoda prije upućuje na vjeru kao *dužnost* nego kao *dar* i *ponudu*, vraćajući nas opet na neki način u vrijeme prije II. vatikanskog sabora, kad su katekizmi predstavljali ne samo unaprijed napisano i zamišljeno pitanje nego i unaprijed oblikovan i napisan odgovor.²¹

3.3. Razlozi za objavljivanje Katekizma Katoličke Crkve

Jedan od članova Komisije za pripremu i sastavljanje *KKC-a*, biskup A. Maggolini,

navodi pozitivne razloge u prilog objavljivanja te knjige. Tako se može govoriti o razlozima koji su potaknuti današnjom kul-

tom prilikom bio posvećen upravo toj tematici, tj. razni su stručnjaci (E. Alberich, R. Brodeur, H. Häring, J. Joncheray, B. Marthaler, J. B. Metz, D. Mieth, P. Rottländer, P. Schineller, D. Tracy i J. Werbick) raspravljali upravo o temi: "Sveopći katekizam ili inkulturacija?" S obzirom na problem inkulturacije odnosno obaziranja na suvremeni način razmišljanja, *Redakcijska komisija* držala je da stoga treba voditi računa o tome da su pojedini oblici, svojstveni ovoj ili onoj kulturi, odnosno modernom načinu izricanja svojstvenoga pojedinoj kulturi, često "krhki i podložni promjenama". S obzirom na "hijerarhiju istina" ista je komisija držala da ne treba ulaziti u pojedinosti koje bi zahtijevale podrobna tumačenja nastojeći u isto vrijeme ne vezati se ni uz jednu teološku školu i noviji egzegetski sustav. Usp. J. HONORÉ, *Le Catéchisme de l'Église Catholique*, u "Nouvelle Revue Theologique" 115 (1993)1,3-18, ovdje 6-7 (Les principes de rédaction).

- 18 Usp. R. BRODEUR, *Fare un catechismo. Una questione di principio*, u "Concilium" 25(1989) 4,20-30. Isti autor ističe i još jednu drugu zanimljivu misao, preuzetu od B. Plongerona. Po njemu je svaki katekizam, već po svome ustrojstvu, obilježen unutarnjom "borbom" zapadnog svijeta koji stoji pred dva suprotstavljena antropološka viđenja: s jedne je strane tu pelagijanski usud (sloboda stvorenja načinjenog na sliku Božju), a s druge onaj Augustinov, koji čovjeka promatra ukoliko je trajno obilježen iskustvom istočnog grijeha (str. 24). Usp. B. PLONGERON, "Premier bilan pour de nouvelles approches méthodologiques", u: R. BRODEUR - J.-P. ROULEAU (ured.), *Une inconnue de l'histoire de la culture. La production des catéchismes en Amérique française*, Sainte-Foy (Qc), Anne Sigier Inc., 1986, str. 425-448, ovdje 445-446.
- 19 J. JONCHERAY, *Quale 'catechismo' per quale 'mondo'?*, u "Concilium" 25(1989)4,31-42, ovdje 36.
- 20 D. TRACY, *Chiesa mondiale o catechismo universale. Il problema dell'eurocentrismo*, u "Concilium" 25(1989)4,43-55. Osim toga, kršćanstvo danas, napose u zapadnom svijetu (Europa, Sj. Amerika), ne može više računati na automatsku dokazanost svoga pogleda i ponude: u svijetu koji je osobito osjetljiv na ideologiju potrebno je predstaviti se upravo uvjerljivim i motiviranim svjedočenjem istina vjere, dakle potrebno je obratiti pažnju na iskustvo i životno svjedočenje. Usp. J. WERBICK, *Il catechismo universale può aiutare a superare la crisi della comunicazione della fede?*, u "Concilium" 25(1989)4,69-82.
- 21 Usp. E. FEIL, *Der christliche Glaube - unverändert und unverkürzt für die ganze Welt? Zum neuen "Katechismus der katholischen Kirche"*, u "Stimmen der Zeit" 118(1993)9/211/, 579-593.

turnom situacijom (religijska nezainteresiranost, kriza u Crkvi), na što KKC nastoji dati odgovor izlažući "novinu" vjere, predstavljajući dimenziju istine vjere i vjerovanja, dakle sasvim određenu razinu *istinoljubivosti, kršćanskog identiteta, jedne Crkve* i, zašto ne, *slavu Bogu*.²² Priređivanje i objavljivanje KKC-a potaknuto je osim toga i *pastoralnim, ekumenskim i misijskim* razlozima i na sva ta pitanja KKC nastoji dati i odgovarajući odgovor. Milanski nadbiskup kardinal C. M. Martini sa svoje će strane ovako objasniti specifični razlog i svojstvenu svrhu njegova objavljivanja: KKC "ima namjeru jasno izreći što znači vjerovati, tj. ponovno ponuditi vjeru u njezinoj 'objektivnosti', da bi 'Božji narod' obnovio u njegovu jedinstvu. Novost kulturnog preoblikovanja te povijesni zadaci što ih 'Božji narod' treba prihvatiti ne opravdavaju ni 'dijasporu' unutar 'Božjega naroda' niti, što je s time usko povezano, rascjepkanost vjere; zahtijevaju naprotiv jedinstvo što ga proizvodi jedino priznata i ispovijedana objektivnost vjere."

Cilj i svrhu KKC-a moguće je promatrati na tri razine, tj. ukoliko je KKC *čimbenik i jamac istine*, tj. ponude vjere po Objavi koja je Crkvi povjerena i koju Crkva naviješta; *jamac pastoralnog zajedništva* onih koji isto i zajednički vjeruju; *jamac rasta, kulturnog i pedagoškog zajedništva*, tj. rasta u odgoju i obrazovanju vjere i vjernika (mogli bismo reći da mu je zadaća pomoći svojevrsno opismenjavanje vjernika). U tu svrhu KKC nosi u sebi i posebnu poruku, želeći ponuditi izvornu, cjelovitu i sustavnu, drevnu a ujedno novu te objektivno poznatu poruku *vjere*.²³

3.4. Tko su naslovnici

Unatoč nekim nejasnoćama, već od početka se iskristaliziralo mišljenje kako se priprema tekst koji je namijenjen prvenstveno *biskupima*, a zatim i *sastavljačima katekizama* po cijelom svijetu. S time u svezi javljaju se i neka sasvim određena pitanja. Naime, ako je istina da je riječ o tekstu koji je namijenjen biskupima, koji nisu nepoučeni i neznalice već sasvim konkretno poznaju teologiju i vjeru, zašto je to onda

tako *opsežan* tekst? Ako bi pak bila riječ o knjizi namijenjenoj drugim naslovnici, tada bi trebalo jasnije razlučiti bitno od nebitnoga kako bi čitatelj mogao razlučiti *bitni* sadržaj od daljnjeg produbljanja i objašnjavanja. Ako je međutim riječ o knjizi koja slijedi već ustaljenu predaju, onda bi to trebala biti knjiga koja govori, predstavlja sadržaj onoga što se vjeruje. Ako pak knjiga nije namijenjena ni učenicima ni odraslima, onda se ne može govoriti ni o katekizmu.²⁴

3.5. Dojmovi s obzirom na nacrt KKC-a

Nakon što se odlučilo pristupiti izradi KKC-a, a naročito nakon što je bio poznat jedan od privremenih tekstova (1990), organizirana su savjetovanja na raznim razinama pa se tako očituju i primjedbe i javna ispitivanja. Naime, umjesto teksta koji bi bio pripremljen za XXI. stoljeće, u predloženom se tekstu zamjećuju problemi u kojima se nazrijeva neriješeno pitanje *inkulturacije* teksta, zatim se postavlja pitanje *katehetske metode* i napokon, pitanje *uloge biblijskih tekstova* u takvom ustroju knjige. Uistinu, primijetit će netko, "Crkva je opet zatvorila svoja vrata".²⁵ Osim toga, potrebno je jasno i glas-

22 C. M. MARTINI, "Il Catechismo nella Chiesa e nel mondo oggi: risposta ad una attesa e ad una necessità", u: *Il Catechismo della Chiesa cattolica. Dimensioni, caratteristiche, contenuti*, Città del Vaticano, Libreria Editrice Vaticana, 1993, str. 34-37, ovdje 37.

23 Usp. C. BISSOLI, "Motivazione, intenti, esigenze del Catechismo della Chiesa Cattolica", u: L. CHIARINELLI - G. BIANCARDI - C. BISSOLI - G. CAVIGLIA - N. CONTE - P. DAMU - G. GATTI - U. GIANETTO - L. GUIGLIELMONI, *Guida al Catechismo della Chiesa Cattolica. Orientamenti per la conoscenza e l'utilizzazione*, Leumann (Torino), Elle Di Ci, 1993, str. 15-25.

24 Usp. J. J. Jr. DEBOY, *Compendium or Catechism: Its Audience and Purpose. A Response to Archbishop Levada*, u "The Living Light" 26(1989)3,210-217. Autor osim toga ukazuje na opasnost od pojedinih skupina u Crkvi koje bi, ostane li u naslovu riječ "katekizam", mogle zahtijevati da određene pojmove i sadržaje, prisutne u "Katekizmu", proučavaju i uče i mala djeca. Stoga bi, predlaže dalje isti autor, bilo bolje tu znakovitu knjigu nasloviti "Sažetak učenja Katoličke crkve" ili "Katehetski vodič kroz izvore" kršćanske vjere.

25 H. PISSAREK-HUDELST, *Ein Katechismus für die Weltkirche? Bemerkungen und Rückfragen zu*

no reći koji je cilj i svrha pa dakle i koja će biti obvezatnost *KKC-a*. Tome bi naravno trebalo prilagoditi i jezik i sadržaj. Prema jednoj od pripremljenih shema, dobijao se dojam da će stil i jezik kojim je tekst pisan, a u kojemu prevladava izrazito *tehnički*, tj. *teološki* (profesorski) način izražavanja te preopterećenost informacijama, biti nauštrb konkretnoj upotrebi i prihvaćenosti teksta, tako da ga na kraju ne bi prihvatili ni biskupi ni sastavljači katekizama, dvije skupine kojima je tekst u prvom redu trebao biti namijenjen. S druge pak strane, pozitivna je činjenica što je npr. u tekst uvršten i društveni nauk Crkve, počevši od pape Lava XIII.²⁶

4. Konačni tekst *KKC-a*

Iako još nemamo u rukama hrvatski prijevod *KKC-a*, ipak se može reći da danas imamo u rukama konačni tekst katekizma, uzevši naravno u obzir razne prijevode i izdanja koji su do danas već objavljeni i koji su dostupni svima. Premda je istina da će se to u potpunosti moći reći tek nakon što bude objavljen i hrvatski tekst, budući da tada neće biti govora ni o jezičnoj ni o kojoj drugoj zapreci (npr. da bi uopće uspio kupiti bilo koji primjerak, čovjek bi obavezno trebao putovati u inozemstvo ili tamo imati prijatelja ili poznanika da mu dostavi taj tekst), ipak se već sada može raspravljati o *konačnom* tekstu, pa dakle gore navedeni prigovori, sumnje i prijedlozi mogu biti zanimljivi više kao povijesni osvrt i mogućnost usporedbe tih primjedbi i konačnog teksta kako bi se vidjelo koliko je Komisija za pripremu o njima vodila brigu.

4.1. Veliki katekizam pisan potvrdnim govorom

Svratimo dakle pogled na konačni tekst *KKC-a*, koji se svrstava u red tzv. *velikih* katekizama,²⁷ a to odmah govori da namjera priređivača nije bila pripremiti knjigu koja će ići izravno u ruke svakom vjeroučeniku - ta ne kaže se uzalud da je *KKC* prije svega namijenjen biskupima i sastavljačima katekizama, a tek onda drugim članovima Božjega naroda. Govor *KKC-a* slijedi *katehetsku* namjeru priređivača: to je tzv. potvrdni govor, kojim se nastoji iznijeti sa-

držaj vjere, objasniti ga i protumačiti, ne ulazeći podrobnije u pitanja apologetike, tj. obrane vjere ili u detaljno objašnjavanje. Taj izbor, tumačenje smisla koji Crkva pridaje pojedinim tekstovima, može ujedno biti i prednost i nedostatak, budući da tekst *KKC-a* na neki način podrazumijeva određene stvari i pojmove, drugim riječima podrazumijeva da je čitatelj "tip srednjeg kršćanina"²⁸ te da je već u određenoj mjeri upućen u vjeru, dakle da se ne susreće prvi put s tim pitanjima. To je opet sve povezano s toliko raspravljanim pitanjem naslovnika: svojim ustrojstvom i načinom izlaganja *KKC* nije prvenstveno knjiga koja bi bila

einem römischen Entwurf, u "Herder Korrespondenz" 44(1990)5,237-242, ovdje 238. Autorica, profesorica i predstojnica Katedre katehetike na Innsbrückom sveučilištu, osim toga drži da se u tekstu previše naglašava dogmatika nauštrb egzezezi (str. 239). S obzirom na raspravu o pitanjima s područja morala, tada predloženi tekst budućeg *KKC* bio je previše normativan, dalek biblijskom izričaju i konkretnom ljudskom iskustvu.

26 Usp. F. J. BUCKLEY, *A Catechism for the Universal Church: Report on a Symposium*, u "The Living Light" 26(1989)3,218-226. Riječ je o simpoziju, skupu najizvršnijih teoloških i katehetskih stručnjaka SAD-a, koji su 1989. u "Woodstock Theological Center" pri "Georgetown University" raspravljali o tekstu nacrtu za *KKC*. Njihove su rasprave, premda u mnogo čemu pune primjedbi i zahtjeva za izmjenama i nadopunama, objelodanjene, isprva u SAD, a zatim i prevedene na druge jezike te su ozbiljno razmatrane prigodom konačnog definiranja teksta. Usp. T. J. REESE (ured.), *The Universal Catechism Reader: Reflections and Responses*, San Francisco, Harper & Collins, 1990. Vidi također: ISTI, *Woodstock Catechism Project Revisited*, u "The Living Light" 29(1992)4,71-73.

27 Usp. Izlaganje kardinala Ratzingera na 8. plenarnom zasjedanju Međunarodnog savjeta za katehezu, u "Kateheza" 14(1992)4,41-47, točka 2b. Značajka je tzv. "malih" katekizama da su namijenjeni određenoj dobi, staležu ili već prema nekom drugom sasvim konkretnom mjerilu, jednom riječju, izravni je cilj njihovih priređivača da dodu u ruke krajnjih korisnika, vjeroučenika. "Veliki" su katekizmi naprotiv knjige koje izlažu građu imajući u vidu prvenstveno odgojitelje u vjeri.

28 L. RESINES, *El Catecismo de la Iglesia Católica*, u "Catequética (Sal terrae)" 34(1993)2,123-128, ovdje 125. S obzirom na veliki broj prodanih primjeraka *KKC-a* u Španjolskoj (oko 200.000) autor kaže da bi po njegovom mišljenju bilo bolje

namijenjena za prvi susret s Isusom Kristom i s vjerom u njega odnosno za prvi susret s Crkvom, iako je namjera priređivača da *KKC* bude i *evangelizacijska* knjiga i u tom smislu se napose ističe znakovita uloga koju bi *KKC*, kao jasna *uporišna točka*, trebao imati u vidu *nove evangelizacije*.²⁹

4.2. *Uporišna točka za mjesne katekizme*

Kad se kaže da *KKC* treba biti *uporišna točka*, onda to među ostalim znači da mu je namijenjena uloga *uporišta* odnosno *temelnog oslonca* za sve daljnje, mjesne katekizme. *KKC* nije dakle zamišljen da postane *jedini* katekizam, nego katekizam koji je "doktrinarna uporišna točka koja traži nužno posredovanje mjesnih katekizama"³⁰. U Crkvi je tijekom posljednjih godina objavljeno mnoštvo službenih mjesnih katekizama na nacionalnoj ili biskupijskoj razini: svaki od njih treba voditi računa o katehetskom i doktrinalnom učiteljstvu, a to je u ovom slučaju očito upravo *KKC*. To se drži potrebnim i stoga da bi se očuvalo jedinstvo vjere: u tu svrhu treba voditi računa ne samo o onome što kaže *KKC* nego i o pozitivnim izričajima sadržanim u još uvijek važećim katehetskim dokumentima Crkve, a to su na poseban način *OKD* i *CT*. Osim toga, katekizam-knjiga nije sveukupna kateheza. Osim njega važni su i osoba vjeroučitelja odnosno katehiste, metoda naviještanja, subjekti-naslovnici, sredstva, mjesta...

4.3. *Svjedočanstva: sveci, crkveni pisci i naučitelji*

Prema izričitoj želji Redakcijske komisije, "*KKC* želi biti svjedok katoličke vjere, zasnovan na dvotisućljetnoj povijesti, koji poštuje zapadnu i istočnu predaju, posjeduje biblijski (i patristički) temelj i poziva se na različite liturgijske obitelji i na svjedočanstvo svetaca, ne zaboravljajući dokumente Učiteljstva, napose II. vatikanskog sabora"³¹. Katekizam navodi spise i potiče na nasljedovanje svetaca čiji su spisi ili spomen navedeni u *KKC-u*.

Raznolika su i bogata svjedočanstva svetaca koja su ušla u tekst *KKC-a*. Evo popisa tih svetaca: *Alfons Liguorski* (1696-1787), utemeljitelj redemptorista; *Am-*

brozije (339-397), milanski nadbiskup i crkveni naučitelj; *Anzelm Canterburyjski* (1033-1109), isprva monah u Normandiji a zatim nadbiskup Canterburyja u Engleskoj, promicatelj crkvenih reformi; *Aristid*, atenski filozof (II. st.), pisac apologije kršćanske vjere caru Hadrijanu; *Atanazije Aleksandrijski* (295-373), crkveni naučitelj; *Augustin Hiponski* (354-430), crkveni naučitelj; *Barnaba*, apostol i suradnik sv. Pavla; *Bazilije Veliki* (339-379), crkveni naučitelj; *Benedikt* (480-546), crkveni naučitelj, otac zapadnog monaštva; *Bernard iz Clair-*

da se 1.000 do 1.500 primjeraka podijelilo onima koji ga trebaju upotrebljavati, dok se drugima mogao približiti njegov sadržaj na neki drugi prikladan katehetski način. Sve ostalo autor drži "čistom zaradom, zainteresiranom trgovinom ili žeđu za novinama" (!). Iako je pitanje treba li se baš složiti s ovako ostrim sudom pisca, koji svojom dosadašnjom znanstvenom i crkvenom ozbiljnošću u svakom slučaju zaslužuje pažnju, ipak sigurno je jedno: *KKC* je knjiga koja zahtijeva određeni napor i prethodnu pripremu čitatelja da bi mogao razumjeti složeno izlaganje. Međutim, u svijetu u kojem živimo, koji je toliko obilježen propagandom i pozivom na kupnju novoga, bez obzira o čemu bila riječ, moglo bi se ipak postaviti i pitanje da li je baš svaka žed za "bestsellerima" uvijek nužno negativna. Nije li možda i to, na sasvim osobit način, mogućnost neizravne evangelizacije? Napokon, i sâm se Resines pita ne bi li se mogući čitatelj trebao prije svega upitati: Kako sam i koliko odgojen i obrazovan u svojoj vjeri? Ako je odgovor pozitivan, tada mi ta knjiga može biti koristan priručnik, ako pak nisam, onda bih se trebao prije svega pozabaviti tim temeljnim pitanjem i pokušati na njega dati odgovor, slijedeći određeni postupak i pitajući se koji način ili sredstvo bi mi u tome moglo pomoći: i u tom slučaju to može biti, ali nije baš obavezno da to bude *KKC*.

- 29 Usp. C. RUINI, *Il Catechismo strumento per la nuova evangelizzazione*, u "Lateranum" 59(1993)1,41-47. Kard. Ruini podsjeća kako prema nedavnim sociološkim istraživanjima u Italiji ima velik broj onih koji se smatraju "katolicima", ali je zato daleko manji broj onih koji su "praktični" katolici, tj. koji prakticiraju svoju vjeru: za mnoge vjerovati više ne znači stalno i sigurno uvjerenje nego tek neko (osobno i lako promjenjivo) mišljenje, što je opet očiti izraz nepovjerenja prema objektivnoj i za sve važećoj istini.
- 30 C. SEPE, *Catechismo della Chiesa Cattolica testo di riferimento per i catechismi particolari*, u "Lateranum" 59(1993)1,27-40, ovdje 35.
- 31 I. BAUMER, *Le Catéchisme de l'Église Catholique. Première partie: la profession de foi*, u "Nouvelle Revue Theologique" 115(1993)3,335-355, ovdje 336.

vauxa (1090-1153), crkveni učitelj; *Bonaventura* (1217-1274), crkveni učitelj; *Cezarija Mlada* (?-559); *Cezarije od Arla* (474-542), monah, biskup Arla; *Ciprijan Kartaški* (200-258); *Ćiril Aleksandrijski* (?-444); *Ćiril Jeruzalemski* (313-386), pisac katehetskih pouka za katekumene; *Dominik* (1170-1221), utemeljitelj dominikanaca; *Egerija* (oko 400. godine opisuje svoje hodočašće i posjet svetim mjestima u Egiptu i Palestini); *Elizabeta od Presv. Trojstva* (1880-1906); *Epifanije* (315-402), monah i ciparski biskup; *Evagrije Pontički* (345-399); *Faust od Rieza* (408-490), monah u Lerinu, biskup u Riezu (Francuska); *Franjo Asiški* (1182-1226), utemeljitelj franjevac; *Franjo Saleški* (1567-1622), biskup Ženeve i crkveni učitelj; *Fulgencije Ruspiski* (467-533), sjevernoafrički biskup; *Grgur Nazijanski* (330-390), sin nazijanskog biskupa u Kapadociji, prijatelj Grgura Niškog, biskup Konstantinopola (g. 380) i crkveni učitelj; *Grgur Niški* (335-394), mlađi brat sv. Bazilija Velikog, biskup grada Nyssae u Kapadociji i crkveni učitelj; *Grgur Veliki* (540-604), papa (od g. 590), reformator liturgije, šalje misionare u Englesku, crkveni učitelj; *Guido Kartuzijanski* (?-1188), prior samostana La Grande-Chartreuse (od 1173. do 1180); *Herma*, pisac "Pastira", djeluje u Rimu između 110. i 150; *Hilarije* (315-367), biskup Poitiersa; *Hipolit Rimski* (160-235), pisac djela "Tradicija apostolska"; *Hugo od sv. Viktora* (1096-1141); *Ignacije Antiohijski* (?-107), biskup; *Ignacije Lojolski* (1491-1556), utemeljitelj Isusovačkoga reda; *Irenej Lionski* (140-202), biskup, pisac djela "Adversus Haereses"; *Ivan Damaščanski* (645-750), rođen u Damasku, živio kao monah blizu Jeruzalema; *Ivan Eudes* (1601-1680), utemeljitelj Družbe Isusa i Marije, širitelj pobožnosti prema Presv. Srcu Isusovu; *Ivan Kasijanski* (360-435), monah; *Ivan od Križa* (1542-1591), utemeljitelj bosonogih karmelićana, mistički pisac i crkveni učitelj; *Ivan Vianey* (1786-1859), arški župnik; *Ivan Zlatousti* (354-407), biskup i patrijarh Konstantinopola (Carigrad), crkveni učitelj; *Ivana Arška* (1412-1431), zaštitnica i osloboditeljica Francuske; *Izak od Ninive* (VII.

st.), biskup Ninive; *Jeronim* (342-420), prevoditelj Biblije na latinski (Vulgata); *Julijan od Norwicha* (1342-1413), engleski mistik; *Justin* (100-165), mučenik i crkveni pisac; *Katarina Sijenska* (1347-1380), crkvena učiteljica; *Klement Aleksandrijski* (?-214), predstojnik Aleksandrijske katehetske škole (Egipt); *Klement Rimski* (I/II. st.); *Lav Veliki* (?-461), papa i crkveni učitelj; *Maksim Ispovjedalac* (580-662), pisac mističkog tumačenja liturgije te teoloških i egzegetskih djela; *John Henry Newman* (1801-1890), obraćenik s anglikanizma, utemeljitelj oratorijanaca u Birminghamu, kardinal i pisac; *Nicet*, (?-414) biskup; *Nikola od Flüea* (1417-1487), zaštitnik Švicarske; *Origen* (185-254), pisac; *Petar Zlatousti* (400-450), ravenki biskup; *Polikarp iz Smirne* (69-155), biskup Smirne (Izmir, Turska); *Prosper Akvitanski* (390-463), monah i teolog, tajnik pape Lava Velikoga; *Ruža Limska* (1585-1617), prva kanonizirana američka svetica; *Šimun Solunski* (?-1429), monah i nadbiskup Soluna; *Teofil Antiohijski* (II. st.), apologet; *Terezija Avilska* (1515-1582), crkvena učiteljica i španjolska mističarka; *Terezija iz Lisieuxa* (1873-1897), francuska karmelićanka, znana kao "mala" Terezija, pisac autobiografskog djela "Povijest jedne duše"; *Tertulijan* (160-220), prvi kršćanski teolog koji piše latinski; *Toma Akvinski* (1225-1274), crkveni učitelj; *Toma Mor* (1477-1535), humanist, pravnik, javni službenik, mučenik.³²

5. Konačni tekst: sadržaj i zauzimanje stava

KKC, kao što je rečeno u "Predgovoru", stavlja glavni naglasak na *doktrinalno izlaganje*, kojemu je cilj "pomoći u produbljivanju poznavanja vjere" (*KKC* 23). Svojom osnovnom shemom *KKC* u biti slijedi raspored sv. Tome Akvinskoga: Vjerovanje, Sakramenti, Molitve, Zapovijedi,³³ predstavljajući to sljedećim rasporedom: *Is-*

32 Usp. B. L. MARTHALER, *Witnesses to the Tradition. Giving Flesh to Doctrine*, u "The Living Light" 29(1992)4,61-70. Autor je mišljenja da je izbor navoda i svetaca načinjen pod naročitim francuskim utjecajem.

povijest - Simbol vjere (=ono što kršćani vjeruju, br. 26-1065), *Slavljenje kršćanskog otajstva* (=što kršćani slave: liturgijska slavlja i sakramenti, br. 1066-1690), *Život u Kristu* (moral i deset Božjih zapovijedi, 1691-2557), *kršćanska molitva* (Očenaš, br. 2558-2865).³⁴ U središtu svega, kao nit koja povezuje različite dijelove, jest Isus Krist: *KKC* je naglašeno *kristološki*: "Krist je u središtu vjere, ukoliko je On taj koji objavljuje Oca, priopćava Duha Svetoga i, svojim utjelovljenjem, svojom smrću i svojim uskrsnućem, donosi ljudima spasenje te ih okuplja u tijelo Crkve, kojemu je on Glava i Gospodin; Krist je prisutan kao posrednik liturgijskog slavlja i djeluje u sakramentima; Krist živi u kršćaninu i uzor je djelovanja sinova Božjih; Krist napokon moli u kršćaninu i s kršćaninom i model je kršćanske molitve."³⁵

U praksi bi se trebalo prije svega podsjetiti da *KKC* treba promatrati cjelovito, a ne rastavljenog na njegove pojedine sastavne dijelove. Treba ga dakle čitati u okviru žive predaje Crkve i u ozračju vjere, ali uvijek svjesni da se "kršćanska vjera ne usredotočuje na knjigu nego na Osobu".³⁶

5.1. Sadržaj

Na kraju ovoga kratkog prikaza bit će možda korisno podsjetiti na stvarni sadržaj *KKC-a*, kakav se naime predstavlja svakom čitatelju koji tu knjigu uzme u ruke. U zagradama su navedeni paragrafi koje obuhvaća taj dio:

Biblijske kratice

Apostolska konstitucija "Fidei depositum"

Predgovor (1-25)

Prvi dio: Ispovijest vjere (26-1065)

Prvi odsjek: "Vjerujem" - "Vjerujemo" (27-184)

I. pogl.: Čovjek je "sposoban" (vjerovati u Boga) (27-49)

II. pogl.: Bog dolazi čovjeku ususret (50-141)

III. pogl.: Čovjekov odgovor Bogu (142-184)

Drugi odsjek: Ispovijest kršćanske vjere (185-1065)

Simboli vjere (185-197)

IV. pogl.: Vjerujem u Boga Oca (198-421)

I. pogl.: Vjerujem u Isusa Krista, jedinorođenoga Sina Božjega (422-682)

I. pogl.: Vjerujem u Duha Svetoga (683-1064)

Drugi dio: Slavljenje kršćanskog otajstva (1066-1690)

Prvi odsjek: Sakramentalna ekonomija (1077-1209)

33 Razni su autori do danas poradili na statistici u svezi s citatima i rasporedom građe *KKC-a*. Tako se izračunalo da *KKC* sadrži 2.500 izravnih navoda Sv. pisma Starog i Novog zavjeta, 500 navoda Dokumenta II. vat. sabora, navode spisa 20 papa (Ivan Pavao II citiran je 20 puta), te raznih svetača i crkvenih pisaca, kao npr.: Augustina (85), Tome Akvinskoga (58), Ireneja (29), Ambrozija (21), Ivana Zlatoustog (17), Ivana od Križa (5), Terezije Avilske (5), Ignacija Lojolskog (3).

34 "Vjerovanje" predstavlja "lingvističku sintezu, apostolski navještaj koji proglašava (Dj 2,11)". "Sakramenti kazuju aktualnu djelotvornost spasenja što je u Vjerovanju potvrđena u vjeri", "Deset Božjih zapovijedi pojavljuje se tako u svojem izvornom obliku zakona naroda novih ljudi, koje je snažna Božja mišica oslobodila robovanja u Egiptu". Molitva Očenaša završni je dio *KKC-a*. Takav organski i sustavni raspored ukazuje prije svega na "katehetski", a tek potom na "dogmatski" ustroj: S. LANZA, *Un evento della storia della Chiesa. Un dono per tutti*, u "Orientamenti pastorali" 41(1993)2,64-72, ovdje 66 i 67. Usporedbe radi, pogledajmo kako je bilo raspoređeno gradivo u "Rimskom katekizmu", a kako je to učinjeno u *KKC*. U "Rimskom katekizmu" najviše je prostora posvećeno sakramentima: Vjerovanje 22%, sakramenti 37%, Božje zapovijedi 22%, molitva 22%. U *KKC* to izgleda ovako: Vjerovanje 39%, sakramenti 23%, Božje zapovijedi 27%, molitva 11%. Biskup S. Maggolini izračunao je i broj kratkih sintetičkih formula za svaki od dijelova *KKC-a*: u prvom dijelu, koji govori o Vjerovanju ima 1065 članaka i 182 sažetka, u drugom dijelu (sakramenti) 624 članka i 97 sažetaka; u trećem dijelu (zapovijedi) su 866 članka i 204 sažetka; četvrti dio (Očenaš) ima 307 članaka i 58 sažetaka. To ukupno iznosi 2862 članka i 545 sažetaka. Usp. MAGGIOLINI, S., "Le formule. Sintesi per la memoria", u: *Il catechismo del Vaticano II. Introduzione al Catechismo della Chiesa Cattolica*, Cinisello Balsamo, Ed. Paoline, 1993, str. 96-100, ovdje 96. Cilj je sažetaka da "na jednostavan način sažeto izreknu izloženo gradivo u svakoj tematskoj jedinici kako bi ga tako učinili lakše shvatljivima, te da pomognu upamtiti proučeni sadržaj" (97).

35 LA CIVILTA' CATTOLICA, II "Catechismo della Chiesa Cattolica", u "La Civiltà Cattolica" (1993)I,3-13, ovdje 9.

36 B. L. MARTHALER, *People of the Book?*, u "The Living Light" 29(1992)4,1-2, ovdje 2.

I. pogl.: Pashalno otajstvo u vremenu Crkve (1077-1134) (Liturgija - djelo Presvetoga Trojstva; Pashalno otajstvo u sakramentima Crkve)

II. pogl.: Sakramentalno slavljenje pashalnog otajstva (1135-1209) (Slaviti crkvenu liturgiju; Liturgijska različitost i jedinstvo otajstva)

Drugi odsjek: Sedam crkvenih sakramenata (1210-1690)

III. pogl.: Sakramenti uvođenja u kršćanstvo (1212-1419) (Krštenje; Potvrda; Euharistija)

IV. pogl.: Sakramenti ozdravljenja (1420-1532) (Pokora i pomirenje; Bolesničko pomazanje)

V. pogl.: Sakramenti služenja zajedništvu (1533-1666) (Sveti red; Ženidba)

VI. pogl.: Druga liturgijska slavlja (1667-1690) (Blagoslovine; Kršćanski pogreb)

Treći dio: Život u Kristu (1691-2557)

Prvi odsjek: Čovjekov poziv: život u Duhu (1700-2051)

I. pogl.: Dostojanstvo ljudske osobe (1700-1876) (Čovjek, slika Božja; Naš poziv za Blaženstva; Čovjekova sloboda; Moralnost ljudskih čina; Moralnost naguća; Moralna svijest; Kreposti; Grijeħ)

II. pogl.: Ljudska zajednica (1877-1948) (Osoba i zajednica; Sudjelovanje u društvenom životu; Društvena pravda)

III. pogl.: Božje spasenje: zakon i milost (1949-2051) (Moralni zakon; Milost i opravdanje; Crkva, majka i učiteljica; Deset Božjih zapovijedi)

Drugi odsjek: Deset Božjih zapovijedi (2052-2557)

I. pogl.: "Ljubi Gospodina Boga svoga svim srcem svojim, svom dušom svojom i svom snagom svojom" (2083-2195) (I-III zapovijed)

II. pogl.: "Ljubi bližnjega svoga kao samoga sebe" (2196-2257) (IV-X zapovijed)

Četvrti dio: Kršćanska molitva (2558-2865)

Prvi odsjek: Molitva u kršćanskom životu (2558-2758)

I. pogl.: Objava molitve (2566-2649) (U Starom zavjetu; U punini vremena; U vremenu Crkve)

II. pogl.: Predaja (tradicija) molitve (2650-2696) (Na izvorima molitve; Hod molitve; Vodiči za molitvu)

III. pogl.: Život molitve (2697-2758) (Molitveni izričaji; Molitveni boj)

Drugi odsjek: Gospodnja molitva - "Očenaš" (2759-2865) (Sažetak cijelog Evanđelja; Oče naš koji jesi na nebesima; Sedam pitanja; Završna doksologija)

Slijede *kazala citata* uzetih iz: Svetog pisma; simbola vjere; ekumenskih sabora; pokrajinskih sabora i sinoda; papinskih dokumenata; crkvenih dokumenata; dokumenata vatikanskih zborova (za nauk vjere, kler, bogoštovlje, katolički odgoj), sinoda biskupa, biskupskih zasjedanja (Puebla), Zakonika kanonskog prava, pojedinih liturgijskih knjiga te djela crkvenih pisaca. Na kraju su još i *Pojmovno* i *Opće kazalo*.

5.2. Zauzeti stav: biti "za", "protiv" ili ostati neutralan?

KKC, ta dugo pripremana i toliko komentirana, hvaljena i napadana knjiga-katekizam, sada je stvarnost! Za kratko vrijeme, nadajmo se, imat ćemo u rukama i hrvatski prijevod. Kao što vidimo, *KKC* je primljen na različite načine: od velehvalospjeva do izričitog i potpunog odbijanja. Glasova "za" i "protiv" ima napretek. Neki, malobrojni s obzirom na one koji su se potpuno ili djelomično odlučili "za" ili "protiv", pokušavaju ostati "neutralni" i učiniti nešto treće: jednostavno se ne obaziru ni na jedne ni na druge. Neki od njih neće nikada ni pogledati *KKC*, drugi će ga kupiti i zatim ga jednostavno odložiti na policu s knjigama, pobrinuvši se da kojiput s njega obrišu prašinu. Svakako, to bi bio najlošiji izbor. Potrebno je naime zauzeti stav, zrelo promisliti i isto tako zrelo postupiti.

Kritičari *KKC-a*, bilo njegova pripravnog *Nacrta*, bilo konačnog i *objavljenog* teksta, nisu uvijek ni zlonamjerni a niti su uvijek u krivu. Tako je npr. istina da danas živimo u sekulariziranom svijetu, da je prošlo vrijeme "kršćanske" civilizacije i "kršćanske" države, kao što je i istina da su moderna sredstva društvenog priopćivanja smanjila udaljenosti i od zemaljske kugle učinila *svjetsko, globalno* selo. Suočeni s

takvim stanjem u konkretnom svijetu u kojem živimo, možemo se upitati kako to i na koji način se može očekivati da će jedna knjiga biti prihvatljiva za sve te, tako različite ljude? Osim toga, istina je da treba voditi računa i o metodi katehiziranja kao što je istina da sadržaj ne može slijepo diktirati katehetskoj metodi što i kako činiti... Međutim, nemaju li pravo i oni koji ističu važnost ne samo jedne "uporišne točke" nego i vrijednosti crkvenog učiteljstva, razlikujući Učiteljstvo od pojedinih učitelja?

Uistinu, kao i u mnogim drugim, mnogo nevažnijim stvarima, mišljenja se razlikuju. Pravo je i dužnost stručnjaka, teoretičara i praktičara, teologa, kateheta, katehista i drugih, da proučavaju, prosuđuju, iznose svoje stavove i donose zaključke. Netko će pritom biti glasniji, drugi tiši, netko autoritativniji (zbog svoje učenosti ili službe). Što da se radi? Kako postupiti?

Svakako, najlošije bi bilo čekati ili odgađati. *KKC* je tu, pred nama i namijenjen je, među ostalima, i nama. Istina je, njegovi su prvi naslovnici biskupi i pisci mjesnih katekizama na raznim razinama i za razne naslovnike, ali oni nisu jedini kojima je *KKC* namijenjen. Ta ne kaže li i sam papa Ivan Pavao II na početku *KKC-a*, da je ta knjiga, osim biskupima i sastavljačima katekizama, "ponuđena i svim vjernicima koji žele produbiti poznavanje neiscrpivih bogatstava spasenja" (*Fidei donum*, 4). Netko je u međuvremenu rekao da tu knjigu treba prije svega izravno i osobno upoznati, tj. uzeti u ruke i čitati. Sigurno je da to nije uvijek lako činiti samostalno. Često su u pravu oni koji ističu da je to vrlo opširna knjiga - ta obuhvaća gotovo 800 stranica! - a ne pretjeruju ni oni koji kažu da je za njezino razumijevanje potrebno i određeno predznanje, rekli bismo, određena "kršćanska" ili, ako se baš hoće biti potpuno jasan, određena "teološka", "dogmatska" i "katehetska" pismenost.

Očito je dakle da *KKC* nije običan katekizam i da nije prvenstveno namijenjen onome što se obično razumijeva pod riječju *vjeronauk*. Kao što se iz svega do sada izloženoga vidi, to nije bila namjera ni nje-

govih predlagača ni njegovih sastavljača. Je li to međutim neki (istina, vrlo opširan i obiman) *sažetak* kršćanske vjere? Da, sigurno, ali i više od toga! To je ujedno i knjiga o vjeri, knjiga za produbljenje i učvršćenje vjere, dakle, u određenom smislu to je uistinu *katekizam*. Pojedini će stručnjaci i dalje pokušavati proniknuti u njegov sadržaj i ukazivati na njegove nedostatke, na njegove dobre i loše strane, na njegove katehetske prednosti i manjkavosti, na potrebu ili suvišnost takvog teksta, kao i na njegovu suvremenost ili zastarjelost. Neki npr. drže da je to povlađivanje "modernizma", drugi opet da je *KKC* izraz novoga crkvenog centralizma, za jedne je to prije svega knjiga pisana za Treći svijet i za male narode, dok drugi opet ističu da je to knjiga koja je izraziti pokazatelj "centralizacije" pod utjecajem Vatikanske kurije, da je *KKC* zamišljen i napisan u Rimu. Neki pak nastoje dokazati da je to prije svega plod određene "struje" u Crkvi, koju, po njihovu iskazu, predvode "poljski" papa i kardinal J. Ratzinger, za kojega se voli isticati, premda se to ne može i konkretno dokazati, da je već godinama zagovaratelj "općeg" katekizma, koji da je napisan iz "straha" za kršćansku vjeru i njezino očuvanje, umjesto da se vjera prikaže kao oslobođenje, uz poziv na "budnost", pitajući se je li *KKC* izraz želje za nekom "terapijom" ili je očiti znak "bolesne" Crkve, koja je u sebi podijeljena, budući da se, kako to oni tvrde, njezino Učiteljstvo tim tekstom suprotstavlja samome sebi, tj. onome što je bilo rečeno u "Dokumentima" II. vatikanskog sabora.³⁷

37 O pitanju "centralizma" i u svezi s tvrdnjom o kard. Ratzingeru kao dugogodišnjem zagovaraču sveopćeg katekizma, usp. J. B. METZ - E. SCHILLEBEECKX, *Catechismo universale o inculturazione?*, u "Concilium" 25(1989)4,15-19; H. PISSAREK-HUDELIST, *Ein Katechismus für die Weltkirche? Bemerkungen und Rückfragen zu einem römischen Entwurf*, u "Herder Korrespondenz" 44(1990)5,237-242; *Ein Katechismus für die Weltkirche? Eine Stellungnahme von Joseph Kardinal Ratzinger*, u "Herder Korrespondenz" 44(1990)7,341-343 (kard. R. tu izričito kaže: "Nijedan redak nije bio napisan u Rimu!" - str.

U tom smislu rekli su svoje već i mnogi katehetai. Oni podsjećaju, da *KKC* ne treba poistovjećivati ili zamjenjivati s *Općim katehetskim direktorijem*, *Svetim pismom* ili pak tekstovima *II. vatikanskog sabora*. *KKC* treba inkulturirati, prihvatiti u slobodnoj ali i pedagoški utemeljenoj razmjeni mišljenja, s pouzdanjem u autoritet i razboritost sveukupne crkvene hijerarhije, a ne samo jednog njezina dijela.³⁸ *KKC* može pomoći u katehezi uvođenja u kršćanstvo, pruža nam vrednote doktrinalnog sadržaja u njihovoj katehetskoj perspektivi, ali u isto vrijeme ne može i ne smije zamijeniti izvore objave.³⁹

6. Zaključak

Sigurno je da će o svim tim mišljenjima još biti govora među teolozima, katehetaima, pastoralistima, teoretičarima i svima onima koji rade izravno u praksi. Ipak, neće biti suvišno poslušati savjet niti onih koji kažu, da *KKC* treba prije svega *osobno* čitati, a zatim će se vidjeti kako će i koliko svakome od *čitatelja* i koristiti. Očito je da to nije obični katekizam i da to nije *katekizam* za svakoga, dakle ni za svakog kršćanina, ne želi li učiniti poseban napor u njegovu čitanju i razumijevanju. Držim međutim da će čitanje te, opet podsjećam, opširne knjige potaknuti u svakom *čitatelju* nova pitanja i razmišljanja. U tom smislu može *KKC* postati i katehetsko i ekumensko djelo. Uostalom, kao što kaže i Ivan Pavao II, "Ovaj Katekizam nema zadaću zamijeniti mjesne katekizme koje su biskupi i biskupske konferencije, crkvena vlast, propisno odobrili, napose ako su primili odobrenje Svete Stolice. Namjena mu je da ohrabri i pomogne izradu novih mjesnih katekizama, koji će voditi računa o različitim situacijama i kulturama, ali će brižno čuvati jedinstvo vjere i vjernost katoličkom nauku." (*Fidei donum*, 4)

Za bolje razumijevanje dosad iznesene problematike kao i za što korisnije i svrsishodnije čitanje i uporabu *KKC-a* vrlo su korisni i odgovarajući komentari i pojašnjenja. Takva se djela, pojedinačna ili skupna, ponajčešće pojavljuju nakon objavljivanja prijevoda na dotičnom jeziku. Dok

čekamo hrvatski prijevod, a nadajmo se i kasnije rasprave, upute i tumačenja, bit će korisno podsjetiti na nekoliko dosad objavljenih komentara, uvoda ili tumačenja na nekim od svjetskih jezika.⁴⁰ Neka su djela zamišljena kao opći uvod u *KKC*, tumače njegov nastanak i svrhu, izražavaju dojmove i pružaju osnovne putokaze za njegovo razumijevanje.⁴¹ Dok neka djela idu za očitom popularizacijom *KKC-a* i namijen-

341); H. PISSAREK-HUDELIST, *Ein Einwegmodell von Kommunikation? Zur Stellungnahme Kardinal Ratzingers zum Projekt eines "Weltkatechismus"*, u "Herder Korrespondenz" 44(1990) 8,389-390. O *KKC* kao modernističkom ili pak tradicionalističkom tekstu, usp. H. KUENG, *Un catechismo universale?*, u "Concilium" 29(1993)3,153-156. U svezi s pitanjem je li *KKC* prihvatljiv ili ne, je li izraz "straha" i zaborav poziva na "budnost", usp. E. FEIL, *Der christliche Glaube - unverändert und unverkürzt für die ganze Welt? Zum neuen "Katechismus der katholischen Kirche"*, u "Stimmen der Zeit" 118(1993)9 /211/, 579-593. O problemu "terapije", "simptoma" ili "suprotnosti" s učenjem II. vatikanskog sabora usp. sljedeću zanimljivu i ozbiljnu studiju: H. VERWEYEN, *Der Weltkatechismus Therapie oder Symptom einer kranken Kirche?*, Düsseldorf, Patmos, 1993.

38 Usp. A. FOSSION, *Du bon usage du catéchisme de l'Église catholique de 1992*, u "Lumen Vitae" 48(1993)1,5-20.

39 Usp. *El Catecismo de la Iglesia Católica. Declaración de la Asociación Española de Catequistas (AECA)*, u "Catequética (Sal terrae)" 34(1993)2, 116-122.

40 Ovaj prikaz ne želi i ne može biti iscrpan u tako složenoj temi u kojoj se objavljeni tekstovi, od čisto informativne naravi pa do onih pastoralno-praktičnih i izrazito katehetsko-teoretskih, već do danas broje ne na stotine nego na tisuće. Kao dokaz toj tvrdnji bilo bi dovoljno pokušati pobrojiti članke u dnevnim novinama Francuske, Italije, Španjolske, Njemačke ili koje druge zemlje u kojoj je do danas objavljen prijevod *KKC-a*. Međutim, i članci i knjige, koji su ne samo opširniji nego često imaju mnogo veću težinu i ozbiljnost, broje se već na stotine. Ovdje je dakle samo riječ o izboru iz uistinu bogate i ne uvijek lako dostupne bibliografije.

41 Usp. npr. dva gotovo identična zbornika, prve komentare objavljene na talijanskom jeziku: *Il catechismo del Vaticano II. Introduzione al "Catechismo della Chiesa Cattolica"*, Cinisello Balsamo, Ed. Paoline, 1993; T. STENICO (ured.), *Un dono per oggi. Il Catechismo della Chiesa cattolica*, Milano, Ed. Paoline, 1993. Nedugo zatim objavljena su i druga slična djela drugih izdavača, kao npr.: P. CHAUVET (ured.), *Pour une lecture du Catéchisme de l'Église catholique*,

jena su najširoj publici, druga su opet pravi teološki komentari koji vrlo detaljno uvode u razumijevanje teksta, komentiraju pojedine dijelove i nastoje čitatelju pomoći u produbljivanju iznesene građe ili pak, kao što to i sâm naslov govori, žele čitatelju, prije svega kršćaninu, pomoći u njegovu zainteresiranom i nimalo lakom radu a ne tek površnom čitanju *KKC-a*.⁴²

Paris, Éd. Mame, 1993; L. CHIARINELLI - G. BIANCARDI - C. BISSOLI - G. CAVIGLIA - N. CONTE - P. DAMU - G. GATTI - U. GIANETTO - L. GUIGLIELMONI, *Guida al Catechismo della Chiesa Cattolica. Orientamenti per la conoscenza e l'utilizzazione*, Leumann (Torino), Elle Di Ci, 1993; L. PACOMIO - J. P. LIEGGI - G. DI DONNA - M. FALCO - R. PEGORARO, *Catechismo della Chiesa Cattolica. Introduzione e guida*, Casale Monferrato (AL), Piemme, 1993. Na španjolskom je, u časopisu Teološkog fakulteta Sveučilišta u Navari objavljen opširan komentar pod naslovom: *Una introducción a la lectura del "Catecismo de la Iglesia Católica"*, u "Scripta theologica" 25(1993)2,413-717. Opis priprema i složenosti prijevoda na engleski jezik te prikaz promocije izdanja za englesko govorno područje vidi u tematskom broju časopisa "The Living Light" 22(1992/93)4.

- 42 Primjer popularizacije svakako je tekst televizijskog komentara *KKC-a* (distribuirao se kao paket-izdanje: video-kazeta i knjiga ili pak samo knjiga): D. TETTAMANZI, *Viaggio nel nuovo Catechismo*, Casale Monferrato (AL), Piemme, 1993. Pokušaj sinteze a možda i skriveni ili pak nesvjesni pokušaj predstavljanja *KKC-a* kao novog klasičnog katekizma sastavljenog od unaprijed napisanih pitanja i odgovora, predstavlja sljedeće

djelo: REDAZIONE DELLE ESD (ured.), *Sintesi del nuovo Catechismo*, Bologna, Edizioni Studio Domenicano, 1993. Vrijedan primjer detaljnog teološkog komentara i uvoda u *KKC* je djelo više autora, objavljeno u dva izdanja, kao samostalni komentar ili pak zajedno s tekstom *KKC-a*: A. R. FISICHELLA (ured.), *Catechismo della Chiesa Cattolica. Testo integrale e commento teologico. Direzione e coordinamento del Commento teologico a cura di*, Casale Monferrato (AL), Piemme, 1993. Rijedak primjer radinosti, ali i autorove odvažnosti, predstavlja djelo koje želi biti pomagalo za rad s *KKC-om*. Usp. A. LÄPPLE, *Arbeitsbuch zum Katechismus der Katholischen Kirche*, Augsburg, Pattloch, 1993. Autor je poznati teološki i katehetski pisac, ali upravo stoga čude neke pojedinosti objavljene u navedenoj knjizi. Naime, nakon kratkog i općenitog uvoda, Läßle objašnjava svrhu i zamisao svoje knjige, zatim iscrpno komentira tekst *KKC-a*, na kraju knjige nudi čitatelju pregled povijesti kršćanstva, služeći se obilno grafikonima i crtežima, što vizualno obogaćuje prikaz i zaslužuje svaku pohvalu. Osobno me odmah privukao kratak odlomak u kojem se govori o pokrštenju slavenskih naroda (str. 629-630). Nisam povjesničar, ali ipak ne znam odakle autoru podatak da su Hrvate obratili na kršćanstvo rimski blagovjesnici upravo godine 680. (Zanimljivo je napomenuti da su u tom prikazu pokrštenja slavenskih naroda Srbi na prvom mjestu: autor objašnjava da su prihvatili kršćanstvo od blagovjesnika što dođoše iz Bizanta g. 630.) Isto tako nije jasno otkad su Mađari postali slavenski narod: autor ih naime navodi upravo na tom mjestu, točno spominjući kralja Stjepana I. (997-1038), ali nije li tada ipak trebalo taj dio nasloviti: "Početak kršćanstva u istočnoj i južnoj Europi", što bi tada više odgovaralo istini!? Unatoč ovim zamjerkama, Läßle zaslužuje svaku pohvalu za opsežno djelo (662 str.), u kojem daje mnoštvo korisnih detalja i nadopuna koje će uistinu pomoći svakome tko želi raditi čitajući *KKC*.